

Mete Han
Büyük Hun
İmparatorluğu
MÖ 204 - MS 216

Panu
Batı Hun
İmparatorluğu
46-216

Atilla
Avrupa Hun
İmparatorluğu
433-453

Aksunvar
Ak Hun
İmparatorluğu
420-562

Bumin Kağan
Göktürk
İmparatorluğu
552-745

Bayan Kağan
Avar
İmparatorluğu
565-835

Hazar Kağan
Hazar
İmparatorluğu
651-983

Kutluğ Kül Bilge Kağan
Uygur
Devleti
745-1368

TARİH 11

11.4.4-OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ-1

Bilge Külkadir Han
Karahanlılar
Devleti
940-1040

Alp Tekin
Gazneliler
İmparatorluğu
962-1183

Selçuk Bey
Büyük Selçuklu
Devleti
1040-1157

Muhammed Harzem Şahi
Harzemşahlar
İmparatorluğu
1097-1231

Batu Han
Altın Orda
Devleti
1236-1532

Timur
Büyük Timur
İmparatorluğu
1368-1501

Babür Şahi
Babür
İmparatorluğu
1526-1858

Osman Bey
Osmanlı
İmparatorluğu
1299-1922

11.Sınıf
Tarih

ÜNİTE
KONU

DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ
OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ

SENED-İ İTTİFAK

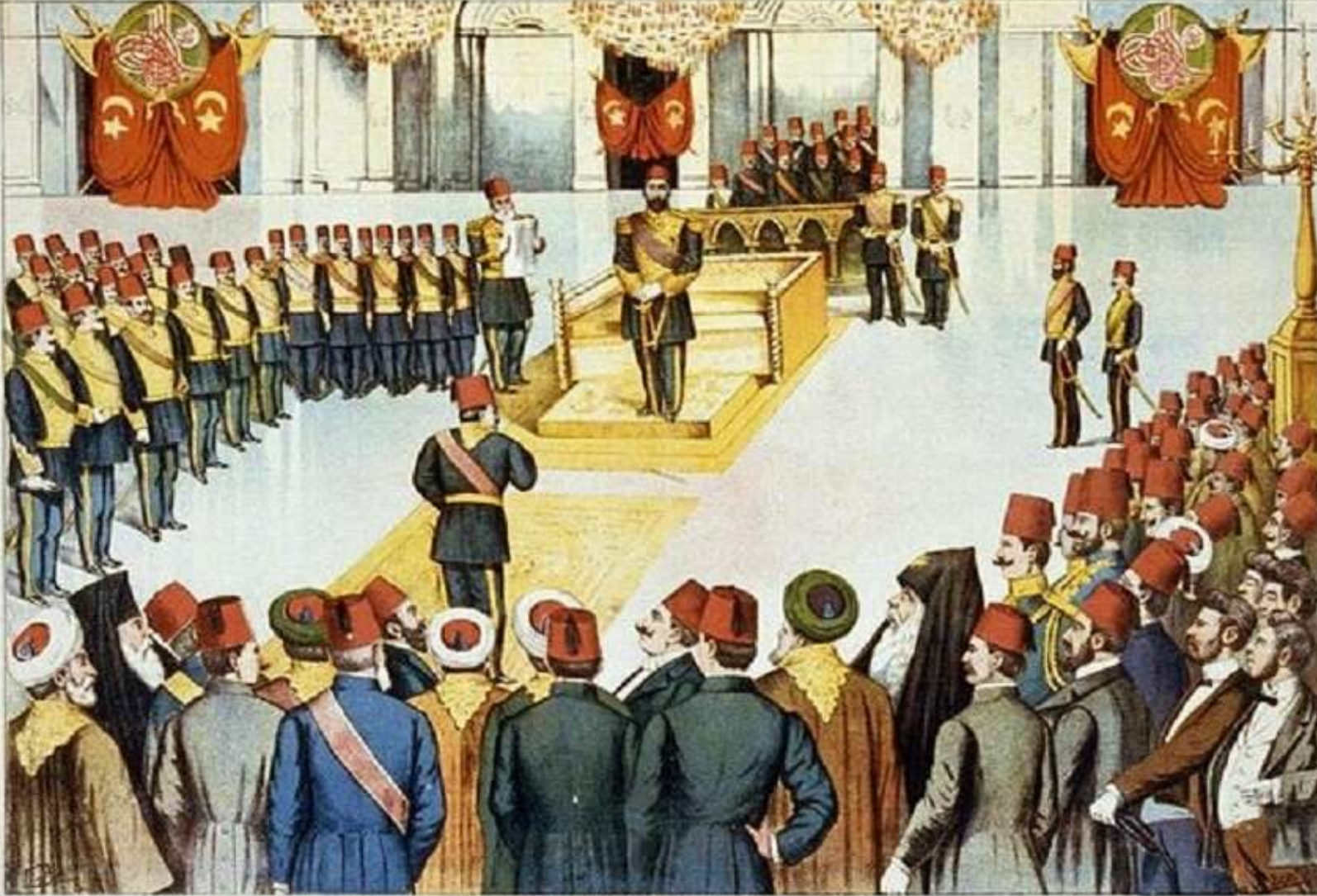
TANZİMAT FERMANI

ISLAHAT FERMANI

I. ve II. MEŞRUTİYET

OSMANLI DEVLETİ'NDE
DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ

Special Supplement to the Turkish Mirror. All rights reserved.

افتتاح مجلس الشورى

تاريخ ١٢٠٠

Türkiye'deki **anayasal** hareketlerin başlangıcı **SENED-i İTTİFAK**'tır

Alemdar Mustafa Paşa

Sened-i İttifak
1908

Sultan II. Mahmut

Âyanlar

SÖZLEŞME

Padişah

29 Eylül 1808'de **ayanlarla padişah** arasında imzalanan bir sözleşmedir.

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren **devletle halk** arasında irtibatı sağlayan **âyan** ve **eşraf** olarak anılan mahallî otoriteler ortaya çıkmıştır

Ayan: Taşranın sözü geçip saygı gören insanları

Eşraf: Bir yerin varlıklı, tanınmış, ileri gelen, sözü tutulan ve etkili kişileri.

Sened-i ittifak

- 🌸 **Âyanlara** birtakım hak ve imtiyazlar verilmiştir.
- 🌸 **II. Mahmud'un** onaylamasıyla **Sened-i İttifak** resmen geçerli ve bağlayıcı siyasi bir belge niteliği kazanmıştır
- 🌸 Çıkan bir yeniçeri **ayaklanmasında Alemdar Mustafa Paşa** ölmüştür.
- 🌸 Böylece Sened-i İttifak sahipsiz kalmış ve belgedeki şartlar **uygulanamamıştır**

İlk defa padişahın yetkileri **kısıtlanmış** ve **sınırlanmıştır**.

[illegible][illegible]

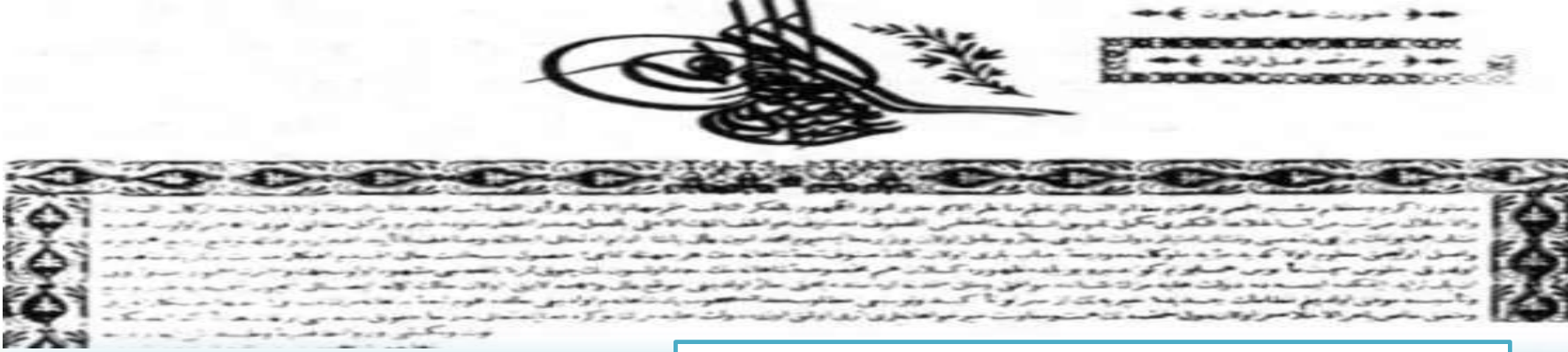
Etikileri kısıtlanmış ve sınırlanmıştır.

Sened-i İttifak'ın Bazı Maddeleri

- **Âyanlar** padişahın emirlerini yerine getirerek ona **sadık** kalacaklardı.
- Âyanlar, eyaletlerden devletin **asker almasına** karşı gelmeyeceklerdi. Karşı gelenlerden bütün âyanlar davacı olacaklardı.
- Hazine gelirlerinin **toplanması** devletin koymuş olduğu kanun ve hükümlere göre yapılacaktı.
- Sadrazamın kanun ve ittifaka uygun olarak vereceği emirlere **itaat** edilecek, uygun olmayanlara birlikte **karşı** çıkılacaktı.
- Âyanlar da devlet adamları gibi anlaşmaya uyacaklardı. Karşı koyan olursa bütün âyanlar hep birlikte onu engelleyeceklerdi.
- İstanbul'da Yeniçeri Ocağı ve diğer ocaklarda **isyan** çıkarsa âyanlar emir beklemeksizin gelip isyanı bastırmaya çalışacaklardı.
- Padişah **âdil ve eşit vergi alacak**, aşırı vergi konmayacaktı.

Sened-i İttifak Türkiye'deki **anayasal** hareketlerin başlangıcı kabul edilmiştir

Magna Carta (Magna Karta) ve Sened-i İttifak

Sened-i İttifak, bir kısım araştırmacılar tarafından **1215'te** İngiltere'de **kral** ile **soylular** arasında imzalanan **Magna Carta**'ya benzetilir. Ortaya çıkış biçimleri ve içerikleri bakımından bu iki belgenin aralarında bazı benzerliklerin bulunduğu söylenebilir ancak sonuçları bakımından belgelerin birbirine benzediğini ileri sürmek güçtür.

Zira Magna Carta, İngiltere'de **soyluların** haklarını teminat altına alarak zamanla bu hakların, halka doğru genişlemesinin yolunu açmıştır. Oysa **Sened-i İttifak** için böyle bir durum söz konusu değildir. Ayrıca Magna Carta'da haklarını krala karşı korumak isteyen güçlü bir sosyal grup olarak **soylular** varken Sened-İttifak'ta senedin içeriğindeki hakları benimseyen böyle bir taraf yoktur.

Sened-i İttifak

II. Mahmut,
tahta çıkmasında kendisine yardımcı olan
Rusçuk âyanı *Alemdar Mustafa Paşa'yı*
sadrazam yaptı.

Bir müddet sonra
Anadolu'da ve Rumeli'de güçlenen âyanların durumu
II. Mahmut'u rahatsız etmeye başladı.

II. Mahmut,
Alemdar Mustafa Paşa aracılığıyla
âyanlarla görüşerek
Sened-i İttifak imzaladı (1808).

Bu belge ile
padişahın mutlak otoritesi sınırlandırılmış ve
âyanların varlığı resmen tanınmıştır.

Kısaca **Sened-i İttifak**

- Bir süre sonra Eşkinici Ocağı'nın açılmasına tepki göstererek ayaklanan yeniçeriler, Alemdar Mustafa Paşa'yı öldürdüler.
- II. Mahmut, âyanları ortadan kaldırarak, onların baskılarını yıkmaya çalıştı.

Tanzimat Fermanı

3 Kasım 1839

II. Mahmud 1839'da vefat etmiş ve yerine oğlu
Abdülmecid tahta geçmiştir.

Sultan Abdülmecid

Osmanlı Devleti'nin **iç** ve **dış** sorunlarla karşı karşıya kaldığı bu dönemde,

- İçeride **bütünlüğü** sağlamak,
- Devletin **zayıflamasını** engellemek
- Avrupa kamuoyunun **desteğini** kazanmak

için daha kapsamlı yenilik hareketlerine ihtiyaç duyulmuştur

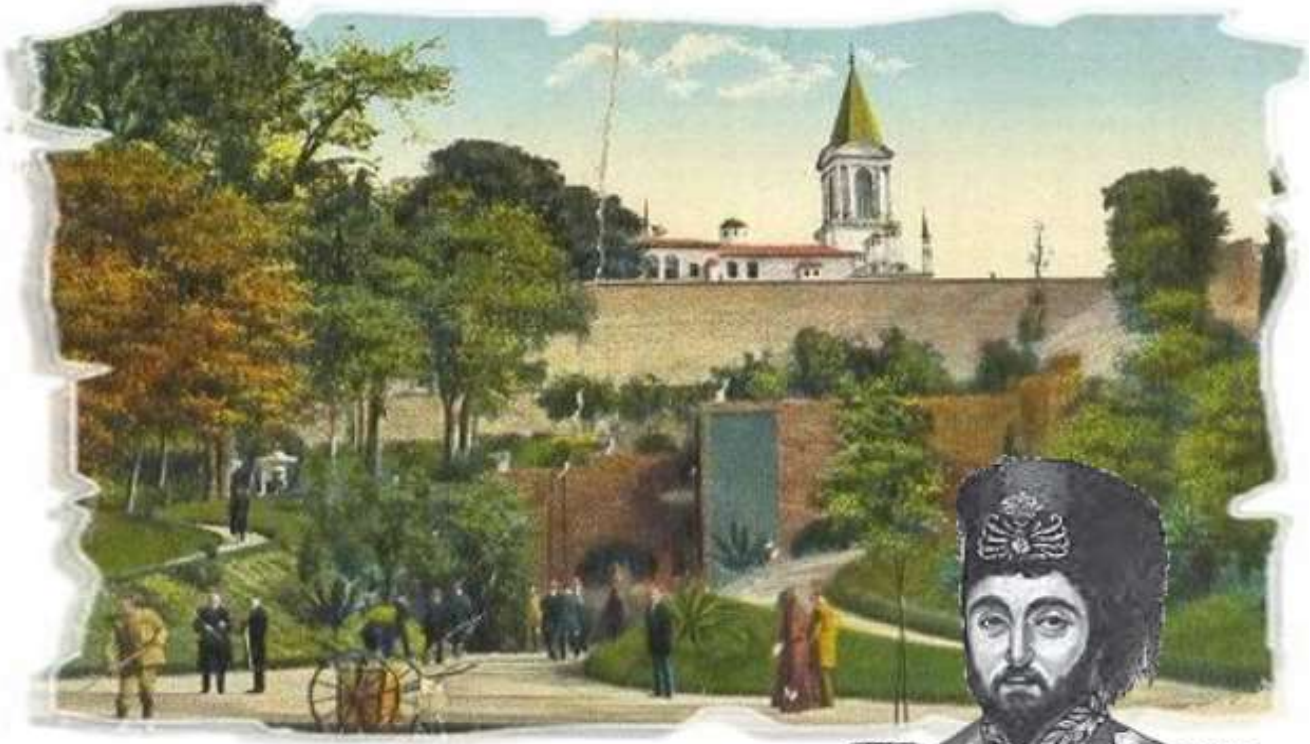
Tanzimat Fermanı'nın Sebepleri

- Dağılma sürecine girmiş olan Osmanlı Devleti'nin kendini koruyamaz hale gelmesi.
- Rus tehdidine karşılık Avrupalı devletlerin desteğini almak.
- Adalet, eşitlik ve güvenlikle ilgili düzenlemelerle azınlıkları devlete bağlamak.

- Tanzimat Fermanı, Boğazlar ve Mısır sorununda Avrupa devletlerinin desteğini almak ve azınlıklara ayrıcalıklar verme baskılarına son vermek amacıyla padişah Abdülmecit zamanında ilan edilmiştir.

Ferman,
Dışişleri Bakanı Mustafa Reşit Paşa
tarafından hazırlanmış ve Gülhane Parkı'nda okunmuştur.

Bundan dolayı bu fermana
Gülhane Hatt-ı Hümâyunu da denir.

3 Kasım 1839'da **Gülhane Meydanı**'nda Hariciye Nazırı (Dışişleri Bakanı) **Mustafa Reşid Paşa** tarafından yüksek rütbeli devlet adamları, ulema, Rum ve Ermeni patrikleri, hahambaşı, esnaf temsilcileri ve sefirlerin de hazır bulunduğu bir törende okunmuştur.

Tanzimat Fermanı'nı Mustafa Reşid Paşa tarafından okunması

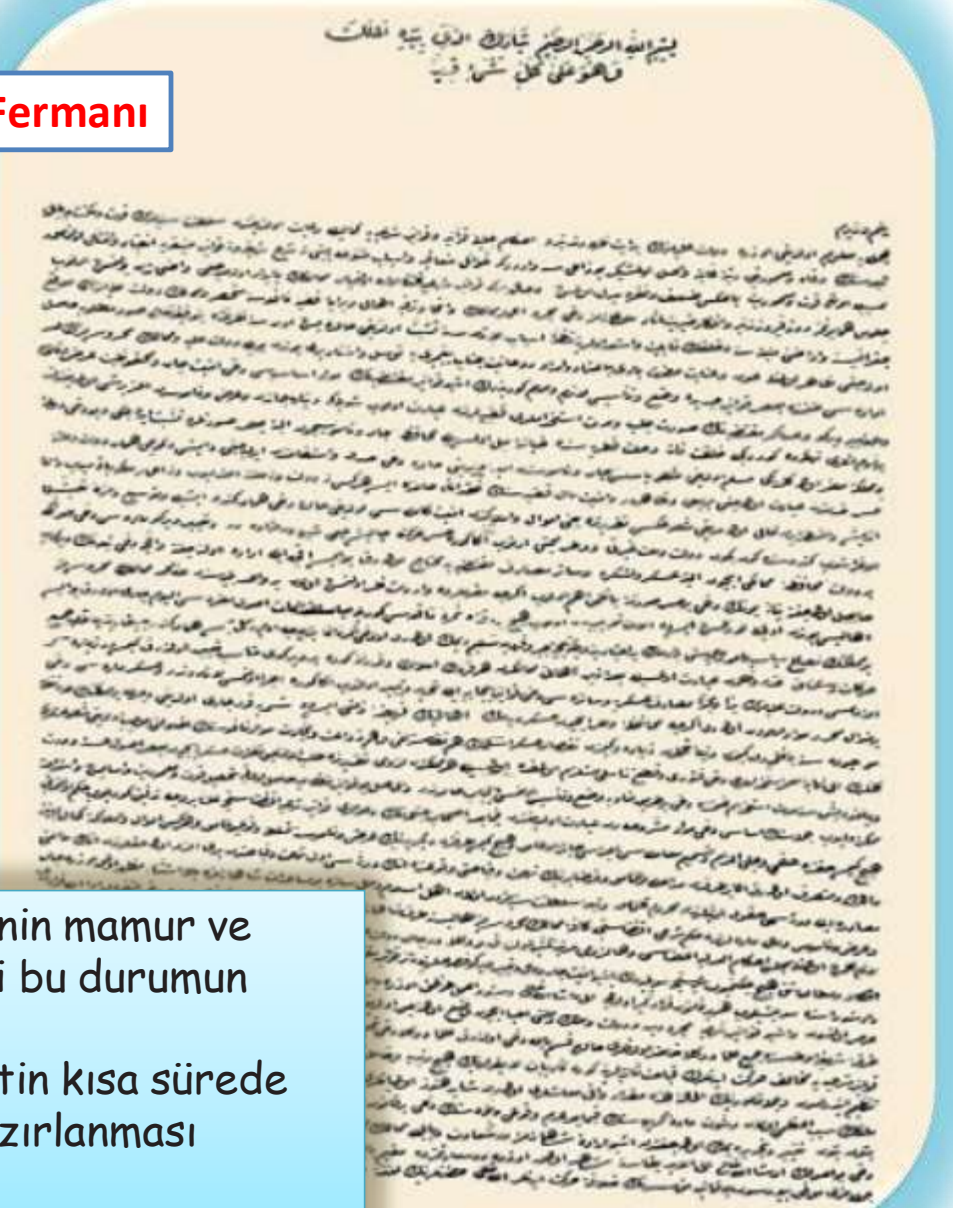
Tanzimat Fermanı

Tanzimat Fermanı'yla

- Padışah, **hukukun üstünlüğünü** kabul etmiş
- Bu olay **anayasal rejim** yolunda atılan **ilk adım** olmuştur.
- Ayrıca Tanzimat Fermanı, **modernleşmeyi** devlet siyaseti hâline getiren resmî bir belgedir.

Tanzimat Fermani'nda; eskiden devletin güçlü, ülkenin mamur ve halkın refah içinde olduğu ancak son **150** yıldan beri bu durumun zaaf ve fakirliğe dönüştüğü ifade edilmiştir.

Ardından gerekli tedbirlerin alınması hâlinde, devletin kısa sürede eski durumuna kavuşacağı belirtilerek bunun için hazırlanması gereken yeni kanunların esasında bahsedilmiştir

Tanzimat Fermanı'nın önemli maddeleri şunlardır:

- 1) Herkesin can, mal ve namusunun **koruma altına** alınması,
- 2) **Mahkemelerin** herkese açık bir şekilde oluşturulması,
- 3) Kimsenin **yargılanmadan** idam edilmeyeceği,
- 4) Kazanca göre **vergi** uygulaması yapılacağı,
- 5) Askerliğin **4** yıl olarak **mecburi** yapılması gerektiği,
- 6) **Rüşvet** ortadan kaldırılacak,
- 7) Mal ve mülkün kişiye ait olup **miras** olarak bırakabileceği (özel mülkiyet)

➤ Tanzimat Fermanı, **milliyetçilik** akımından etkilenen **gayrimüslimlerin** devletten ayrılmasını önlemek amacıyla ortaya atılmış ve **müslim-gayrimüslim** eşitliğini esas alan bir **Osmanlı milleti** oluşturmayı hedeflemiştir

Tanzimat Fermanı,
II. Mahmut döneminde başlayan
batılı toplum oluşturma çalışmalarına
hız vermiştir.

Osmanlı Devleti'nde
bütün ıslahatlarda olduğu gibi
Tanzimat Fermanı'nda da
yenilik isteği halktan değil; yönetici tabakadan gelmiştir.

Tanzimat Fermanı'nın Önemi

Tanzimat Fermanı,
ilk kez padişahın üzerinde bir *kanun gücü*
olduğunu göstermiştir.

Bir hukuk devleti olma yolunda önemli bir adımdır,
anayasacılık hareketi başlamıştır.

Batılılaşma hareketi hızlanmıştır.

Tanzimat Fermanı'ndan Bir Bölüm

"Müslüman ve Hristiyan bütün halkın
ırz, namus, can ve mal güvenliği devlet
garantisi altındadır.

Mahkemeler açık olarak yapılacak ve
kimse yargılamadan
cezalandırılmayacaktır.

Askerlik, tüm Osmanlı halkı için olacak
ve belli bir süreye bağlanacaktır.

Vergiler herkesin gelirine göre
toplanacaktır."

- Osmanlı **geleneklerine** bağlı olarak gerçekleştirilmiştir.
- Bununla birlikte **kız** çocuklarına eğitim ve öğretim hakkı tanınmıştır.
- İlk **kağıt para** bu dönemde basılmıştır.
- Batı tarzı **mahkemeler** kurulmuştur.
- Özel mülkiyet** yasallaştırılmıştır.
- Müslümanlar Gayri Müslimlerle eşit haklara** sahip olmaktan rahatsız olmuştur.
- Gayri Müslimler ise **askerliği** reddetmiştir.
- Fermanın yayınlanmasının ardından **gerici** ve **yenilikçiler** arasında bir çok tartışma yaşanmıştır.
- Osmanlıda **batı etkisi** görülmeye başlanmış ve bir çok değişiklik olmuştur.
- Fermanın ilanından sonra sözler tutulmaya çalışılsa da padişah ve saltanat meraklılarının konulan maddelere müdahale etmeleriyle **başarılı olunamamıştır**

Tanzimat'ın Dış Dünyada Yankıları

- Tanzimat Fermanı dış kamuoyunda farklı tepkilerle karşılandı.
- İngiliz** ve **Fransız** kamuoyunda **olumlu** karşılanan ferman,
- Avusturya** ve **Rusya** tarafından **olumsuz** karşılandı.
- Tanzimat Fermanı'yla padişahın ve üst düzey yöneticilerin yetkilerinin sınırlandırıldığını gören **Avusturya** Başbakanı Prens **Metternich**, ülkesinde de benzer taleplerle karşılaşabileceği endişesiyle reformları eleştirdi.
- Rusya** ise iç ve dış siyasette devlete güç katacağı ve İngiltere ile Fransa'nın Osmanlı Devleti üzerindeki etkinliklerini arttıracacağı kaygısıyla yeni kararlara karşı olumsuz bir tavır takındı.

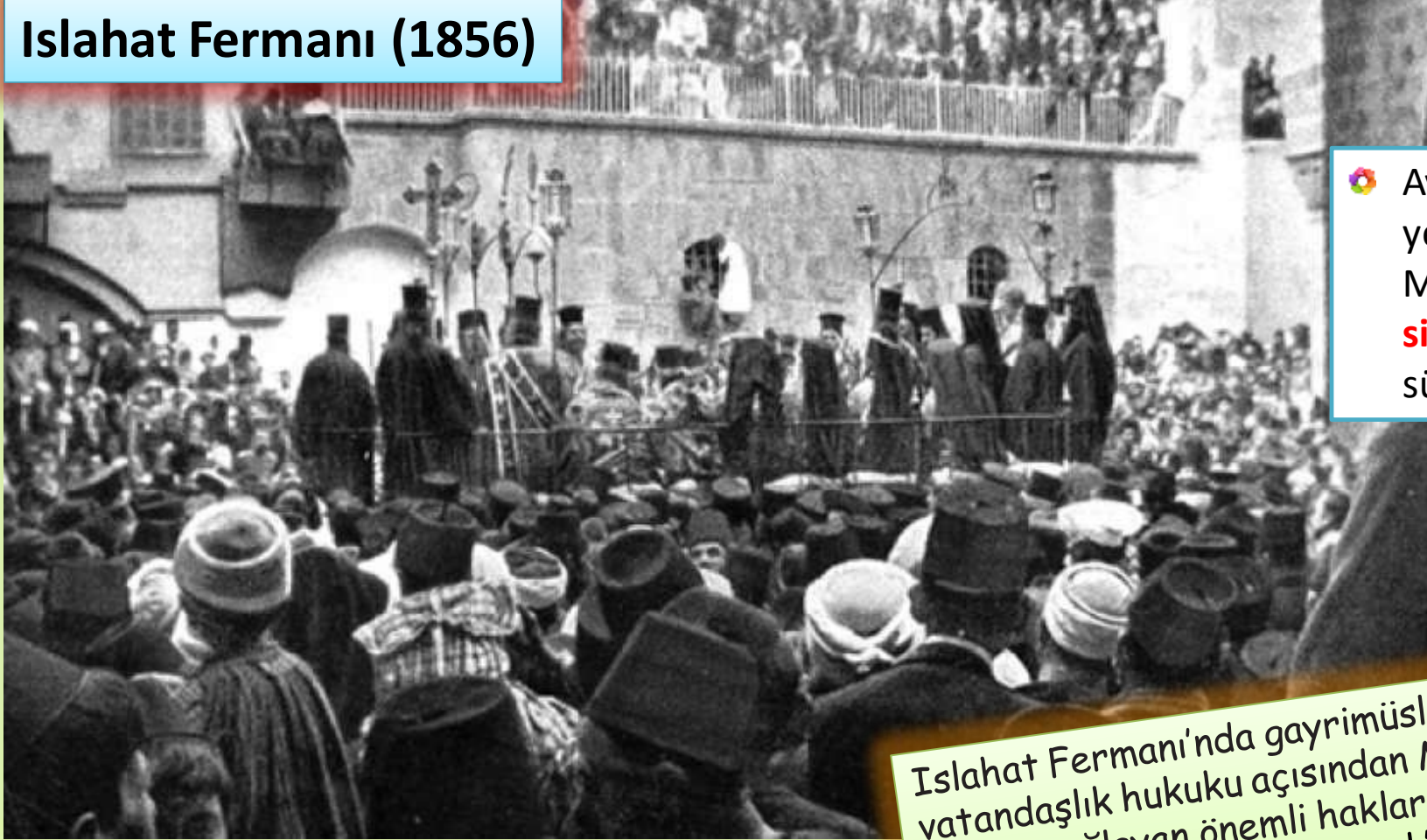
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Günümüz Türkçesiyle Tanzimat Fermanı

- Herkesin bildiği gibi, devletimizde kuruluşundan beri Kuran'ın yüce hükümlerine ve şariat kanunlarına tam uyulduğundan, ülkemizin gücü ve bütün tebaasının refah ve mutluluğu en yüksek noktaya çıkmıştı. Ancak, yüz elli yıl var ki, birbirlerini izleyen karışıklıklar ve çeşitli sebeplerle şeriata ve yüce kanunlarına uyulmadığından evvelki kuvvet ve refah, tam tersine zayıflık ve fakirliğe dönüştü. Oysa, şariat kanunları ile idare edilmeyen bir ülkenin varlığını sürdürebilmesinin imkansızlığı açık seçik ortadadır. Tahta geçtiğimiz mesud günden bu yana bütün çabalarımız, hep ülkenin kalkınması, ahalimiz ve fakirlerimizin refahı maksadına yönelik oldu. Eğer, yüce devletimize dahil ülkelerin coğrafi mevkisini, verimli toprakları ve halkının kabiliyetlerini göz önünde tutularak gerekli girişimler yapılırsa, yüce Allah'ın yardımı ile, beş-on yılda kalkınabileceğimiz söz götürmez. Yüce Allah'ın yardımına ve peygamberimiz hazretlerinin ruhaniyetine sığınarak, yüce devletimizin ve ülkemizin iyi bir biçimde idare edilmesi için bundan böyle bazı yeni kanunlar çıkarılması gerekli görüldü
- Mevzu bahis olan kanunların başında can güvenliği, ırk, namus ve malın korunması, vergi toplanması, halkın askere alınıp silah altında tutulma müddeti gibi hususlar gelmektedir. Şöyle ki; Dünya'da can, ırz ve namustan daha kıymetli bir şey yoktur. Bir insan bunları tehlikede görünce, yaradılıştan kötü olmasa bile, canını ve namusunu korumak için olmadık çarelere başvurur. Bunun devlet ve memlekete zarar vereceği açıktır. Buna karşılık, can ve namustan emin olan bir kimse sadakat ve doğruluktan ayrılmaz. İşi ve gücü ile devletine ve milletine faydalı olur. Mal emniyetinin olmadığı yerde ise kimse devlet ve milletine ısınamaz, ülkesinin yükselmesi ile alakadar olmaz, hep korku ve üzüntü içinde yaşar. Buna karşılık malından, mülkünden emin olmadığı zaman hep kendi işi ve işinin genişletilmesi ile uğraşır. Devlet ve millet gayreti, vatan sevgisi kendisinde her gün artar.
- Vergi mevzuna gelince; Bir devlet ülkesini korumak için askere ve gerekli öbür masraflara muhtaçtır. Bu, para ile olur. Para, tebaadan toplanacak vergiler ile oluştuğundan bunun en iyi şekilde toplanması gerekir. Evvelce gelir sanılmış olan "yed'i vahit" belasından ülkemiz hamdolsun, kurtulmuşsa da yıkıcı bir usul olup hiçbir zaman faydalı netice doğurmamış olan iltizam usulü hala sürüyor. Bu, ülkenin siyasi işlerini ve mali konularını bir adamın keyfine, hatta cebir ve zulmüne teslim etmek demektir. Bu adam iyi bir insan değilse hep kendi çıkarına bakar, bütün davranışlarında kötülüğe, zulme yönelir. Bu sebeple, ülkemiz insanlarının her biri için, malına ve gelirine göre bir verginin saptanması ve kimseden bundan fazla bir şey alınmaması gerekir. Yüce devletimizin karada ve denizdeki askeri masrafları ile öbür masrafları kanunlarla belirlenip sınırlandırılmalı ve uygulama ona göre yapılmalıdır

- Askerlik de, yukarıda belirtildiği gibi, mühim bahislerden biridir. Ülkenin korunması için asker vermek halkın başlıca borcudur. Fakat, bir memleketin mevcut nüfusuna bakılmaksızın, şimdiye kadar yapıldığı gibi, kiminden tahammülünden çok, kiminden az asker alınması hem düzensizliğe, hem tarım, ticaret ve bayındırlık işlerinin kötü gitmesine, hem ömür boyu askerlik bıkkınlığına, hem de nüfusun azalmasına yol açar. Bu sebeple, her memlekette alınacak asker miktarı için münasip bir usul konulmalı ve dört veya beş yıl hizmet için sıra usulü getirilmelidir. Bunlar yapılmadıkça devletin kuvvetlenip gelişmesi, huzur ve asayişin sağlanması mümkün olmaz. Bütün bunların mesnedi yukarıda açıklanan hususlardır. Bu sebeple, bundan böyle suç işleyenlerin durumları şeriat kanunları gereğince açıkça incelenip bir karara bağlanmadıkça kimse hakkında, açık veya gizli idam ve zehirleme işlemi uygulanmayacaktır. Hiç kimse, başkasının ırz ve namusuna saldırmayacaktır. Herkes malına, mülküne tam sahip olacak, bunları dilediği gibi kullanacak, bunu yaparken de devlet büyüklerinin müdahalesine uğramayacaktır. Birinin suçluluğunun saptanması halinde mirasçıların o işle ilgileri bulunmayacağından, suçlunun malları elinden alınıp varisleri miras hakkından yoksun bırakılmayacaktır.
- Yüce devletimizin tebaası Müslümanlarla öbür milletler bu haklarda tam istifade edeceklerdir. Can, ırz, namus ve mal bahislerinde, ülkemizin bütün halkına şeriat kanunları gereğince teminat verilmiştir. Öbür mevzularda da oybirliği ile karar verilmesi için, Meclisi Ahkam-ı Adliye üyeleri gerektiğinde artırılabilecektir. Yüce devletimizin bakanları ile ileri gelenleri belirli günlerde orada toplanarak, görüşlerini çekinmeden açıkça söyleyeceklerdir. Can, mal emniyetine ve vergilerin belirlenmesine ait kanunlar böyle hazırlanacaktır.
- Askerlikle alakalı bahisler Bab-ı Seraskeri Dar-ı Şurası'nda görüşülüp karara bağlandıktan sonra sonsuza dek tatbik edilmeleri için tasdik edilmek üzere tarafıma gönderilecektir. Mevzu bahis olan kanunlar ve sırf din, devlet, ülke ve milleti kalkındırmak maksadı ile çıkarılacaklarından, bunlara tam uyacağımıza yemin ederiz. Bu mevzuda "Hırka-i Şerife" odasında, bütün din adamları ile bakanların hazır bulunacakları bir sırada yemin edecektir. Din adamı ve vezirlerden kanunlara aykırı hareket edenlerin, ispat edilecek suçlarına göre, rütbelerine, hatır ve gönüle bakılmaksızın cezalandırılmaları için hususi ceza kanunu çıkarılacaktır.
- Memurlara yeterli maaş bağlanmış olup, henüz bağlanmamış olanları da belirlenecektir. Bu yolla da, şeriata aykırı olan ve ülkenin gerilemesinde başrolü oynayan rüşvet belası güçlü bir kanun ile ortadan kaldırılmış olacaktır. Bütün bu sayılan hususlar eski hükümlerin bütünden değiştirilmesi demek olduğundan işbu fermanımız İstanbul halkına ve ülkemiz halkına duyurulacaktır. Bundan başka, dost devletlerin de bu idarenin sonsuza dek tatbik edilmesine şahit olmaları için fermanımız, İstanbul'daki bütün büyükelçilere resmen bildirilecektir. Allah hepimizi başarılı kılsın; kanunlara uymayanlar Allah'ın lanetine uğrasın ve ömürleri boyunca rahat yüzü görmesin. Amin...

Islahat Fermanı (1856)

Avrupalı devletler, **Tanzimat Fermanını** yeterli bulmamış ve Osmanlı Devleti'nde Müslümanlarla gayrimüslimler arasında bazı **siyasi** ve **hukuki** farklılıklar olduğunu ileri sürmüştür

Islahat Fermanı'nda gayrimüslimlere, vatandaşlık hukuku açısından Müslümanlarla **tam eşitlik** sağlayan önemli haklar verilmiştir. Avrupalı devletlerin, Osmanlı'nın **iç işlerine** müdahalesi önlenmek istenmiştir

Islahat Fermanı (1856)

*Avrupa devletleri,
Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslimlere yönelik hakların
yeterli olmadığını iddia ediyor, onlara yeni haklar verilmesini istiyordu.*

*Osmanlı Devleti,
bu konuda dıştan gelebilecek baskıları önlemek ve
konferansta lehine bir karar alınmasını sağlamak için
Islahat Fermanı'nı ilan etti.*

- Osmanlı Devleti'ndeki **Hristiyan haklarının** yeterince korunmadığını iddia eden **Rusya**'ya karşı Avrupalı Devletler, bu iddiayı boşa çıkarmak için girişimlerde bulunmuştur.

- Kırım Savaşı sürerken **İngiltere**, **Fransa** ve **Avusturya**, savaş sonrasında yapılacak antlaşma esaslarını görüşerek bazı kararlar almıştır.
- Bu kararlar arasında, **Hristiyanların** hak ve ayrıcalıklarını belirleyen bir **ferman** çıkarılması da yer almıştır.

- Osmanlı Devleti ise bu görüşmenin devletin **iç işlerine karışmak** anlamına geleceğini bildirmiştir.
- Bunu engellemek için barış görüşmelerinden önce **Islahat Fermanı**'nı ilan etmeyi uygun görmüştür

İngiliz elçisi, ıslahat programının **Paris Barış Antlaşması**'nda yer almasını ve Avrupalı devletlerin **garantisi** altında olmasını istemiştir. Osmanlı Devleti bunu **hükümlerlik haklarına** aykırı sayarak kesinlikle reddetmiştir. Bunun üzerine ıslahat programı, gayrimüslimlere **padişahın kendi arzusu** ile ayrıcalıklar verdiği zannını uyandırmak için bir **ferman** şeklinde ilan edilmiştir.

Islahat Fermanı ve İlanı

*Islahat Fermanı,
Kırım savaşı'nın sonunda
1856'da Paris'te toplanan barış konferansına
sunuldu.*

*Ferman, daha çok
Hıristiyan azınlığa ve
onların haklarını, ayrıcalıklarını genişletmeye yöneliktir.*

- Islahat Fermanı, **Paris Kongresi**'nin başlamasından sonra İstanbul'da **18 Şubat 1856** tarihinde yabancı devlet temsilcilerinin de katıldığı bir törenle ilan edilmiştir.

- Tanzimat Fermanı** kararları, bu fermanla yenilenecek ve uygulanması için gerekli önlemler alınacak.
- Müslümanlar ile gayrimüslimler kanun önünde **eşit** olacak.
- Patrikhanelerde** yeni **meclisler** kurulacak ve verecekleri kararlar Bâbiâli tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecek.

Islahat Fermanı

- Hükûmetten izin almak şartıyla **gayrimüslimler** şehir ve kasabalarda bulunan kilise, manastır, mezarlık, okul, hastane gibi kurumlarını **tamir ettirebilecek** veya yeniden yaptırabilecek.
- İrk, din, dil farkı gözetilmeden hiçbir mezhep diğerine **üstün** sayılmayacak.
- Hiç kimse **din değiştirmeye** zorlanmayacak.
- Devlet hizmetlerine, askerliğe ve okullara **ayırım gözetmeksizin** tüm tebaa kabul edilecek.
- Bütün milletler **okul açabilecek**.
- Cizye vergisi** kaldırılacak, gayrimüslimler askerlik yapacak veya **askerlik bedelini** nakit olarak ödeyecek.
- Tebaanın eşit ve serbest şekilde **ticari ve ekonomik** girişimlerde bulunabilmesi sağlanacak.
- Mahkemeler** herkese açık olacak, **keyfî cezalar** verilmeyecek.
- Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki davaları görmek için **karma mahkemeler** kurulacak, gayrimüslimlerin **şahitlikleri** kabul edilecek ve herkes **kendi inancına** göre yemin edebilecek.
- Yazışmalarda veya halkın ve memurların söyleminde gayrimüslimleri **aşağılayan tabirler** kullanılmayacak.
- Yabancılar** da Osmanlı Devleti sınırları içerisinde **mülk sahibi** olabilecek.
- İltizam usulü** kaldırılacak, bütün Osmanlı tebaası din ve mezhebi ne olursa olsun **aynı vergiyi** ödeyecek

★ Müslüman olmayan halka din ve vicdan özgürlüğü sağlanacaktır.

★ Okul, kilise, hastane gibi binaların tamiri ve yeniden inşaatı sağlanacaktır.

★ Hristiyan ve Yahudi azınlığı küçük düşürücü sözler yasaklanmıştır.

★ Hristiyan azınlıklara devlet memurluklarına ve çeşitli okullara girme imkânı verilmiştir.

★ Mahkemelerin açık yapılması, herkesin kendi dinine göre yemin etmesi, hapishanelerin ıslahı ve kanunların azınlıkların diline çevrilmesi kararlaştırılmıştır.

★ Vergiler herkesin gelirine göre alınacak, cizye vergisi ile iltizam usulü kaldırılacaktır.

★ Azınlıklara bedelli askerlik getirilmiştir.

★ Gayrimüslimler, belediye ve il genel meclisine üye olabileceklerdir. Yabancılar, Osmanlı topraklarında mal mülk sahibi olabileceklerdir.

★ Gayrimüslimlere kendi banka, şirket, okullarını açma imkânı verilmiştir.

ISLAHAT FERMANI

*Böylece;
Gayrimüslimler,
Müslümanlarla eşit vatandaşlar
haline getirildi.*

*Osmanlıcılık düşüncesi doğrultusunda
gayrimüslimlerin devlete olan bağlılıkları
artırılmaya çalışıldı.*

*Sonuç olarak;
Gayrimüslimler, Tanzimat ve Islahat Fermanı ile
tanınan hakları yeterli bulmadılar.*

*Onlar Müslümanlarla eşit olmayı değil,
bağımsız olmayı istiyorlardı.*

*Osmanlı Devleti,
Islahat Fermanı ile Avrupa devletlerinin
iç işlerine karışmasını önleyemedi.*

Islahat Fermanı Günümüz Türkçesi

“Bilinsin ki, Tanrı’nın takdiriyle, yönetimim altında bulunan bütün tebaamın mutluluğunu sağlamak, başlıca arzum olmuştur. Tahta çıkışımdan beri bu amaç için çabamı esirgemedim. Çok şükür, pek faydalı sonuçlar elde edilmiş oldu. Devletimizin zenginliği ve iman, gün geçtikçe artmaktadır. Devlet-i Aliyye’nin şanına uygun ve uygar ülkeler arasında sahip olduğu önemli ve yüksek yere lâyık olan durumunu sağlamlaştırmak için şimdiye kadar uygulanmasını başarmış olduğumuz yeni düzeni güçlendirme ve genişletme arzusunda oldum ve bir yandan bütün tebaamın çabaları, öte yandan mütteliklerimiz olan büyük devletlerin dostça destekleri sayesinde Devlet-i Aliyye’mizin hakları, bu kez dışarıda da kabul gördüğünden ve bunun da Devlet-i Aliyye’m için yeni bir çağın başlangıcı olacağından, saltanat-ı seniyyemin kuvvetlenmesini ve birbirlerine kalben vatandaşlık bağları ile bağlı olan ve ülkemizin imarı için gerekli şartların gün geçtikçe daha elverişli olmasını sağlamak için aşağıda belirtilen kararların uygulanmaya konulmasını emrettim. Şöyle ki:

Gülhâne’de okunan Hatt-ı Hümayûn ve Tanzimat-ı Hayriye’ın gereğince, her din ve mezhebe mensup tebaamın can ve mal güvenliği ve namusunun korunması için tarafımdan verilmiş olan güvence, bir kez daha doğrulanmıştır ve bu güvencenin fiilen uygulanması için gerekli etkin önlemler alınacaktır. Ülkemizde yaşayan Hristiyan ve öteki Müslüman olmayan cemaatlere atalarım tarafından geçmiş zamanlarda verilmiş olan bütün imtiyazlar ve dinî bağışlıklar, bu kez de yürürlükte bırakılmıştır. Ancak her Hristiyan ve Müslüman olmayan cemaat, belirli bir süre içinde geçerli bağışlıklar ve imtiyazların incelenmesiyle çağın ve çağdaş uygarlığın gerektirdiği değişiklikleri Bâbîalî’mize önerecek olan ve Bâbîalî’mizin denetimi altında olan kendi bünyeleri içinde birer komisyon oluşturacaklardır. Fatih Sultan Mehmet ve daha sonra gelen padişahlar tarafından Hristiyan mezheplerin piskoposlarına verilmiş olan imtiyazlar, tarafımdan bu cemaatlere sağlanan yeni durumla uyumlu bir hale getirilecektir. Patriklerin hâlen geçerli olan seçilme yöntemleri ıslah edildikten sonra patrik beratının hükümlere uygun olarak ömür boyu atama yöntemi, aynen uygulanacaktır. Patrik, metropolik, murahhaslar, piskopos ve hahamların atanıp görevlendirilmesi, Babîalim ve çeşitli cemaatlerin liderleriyle ortaklaşa tespit edilip buna uygun olarak gerçekleştirilecektir. Rahiplere her ne suret ve ad altında ödenmekte olan aidatlar kaldırılıp yerlerine patrik ve cemaat liderlerince belirli bir gelir tahsis edilecektir. Diğer ruhbana ise rütbe ve derecelerine uygun olarak daha sonra verilecek bir karara göre adil bir maaş bağlanacaktır. Çeşitli Hristiyan rahiplerin taşınır ve taşınmaz mallarına hiçbir şekilde dokunulmayacaktır. Ancak Müslüman olmayan cemaatler, yönetimi her bir cemaatin din adamlarından ve cemaat ileri gelenlerinden oluşan bir meclisin yönetimine bırakılmıştır. Nüfusu toplu olarak tek bir mezhebe bağlı şehir, kasaba ve köylerde ayinlerin yapılması için ayrılan binalar, okul, hastane ve mezarlık gibi yerlerin asıllarına uygun olarak tamir edilmelerine hiçbir engel konulmayacaktır. Böyle yerlerin yeniden inşası gerektiğinde patrik ya da millet başının onayı alındıktan sonra planlar, babîalîye sunulacaktır. İstekler, ya kabul edilip gereği yapılacak, ya da belirli bir süre içerisinde itiraz edilebilecektir. Bir mezhebin cemaati, mahallesinde başka bir dine mensup ahalî bulunmazsa, o yerde dinî ayinle ilgili konularda hiçbir sınırlama getirilmeyecektir. Nüfusu farklı din ve mezheplere bağlı cemaatlerden oluşan köy, kasaba veya şehirlerde ise belirli bir mezhebe mensup olanlar, belirli bir mahallede oturuyorsa kendi kilise, hastane, okul ve mezarlıkların tamiri hususunda yukarıdaki biçimde hareket edebilirler. Yeni bir inşaat söz konusu olduğunda gerekli izin, patrikler veya cemaat metropolitleri aracılığıyla babîalîden alınır. Devlet-i Aliyye’miz de idârî bir sakınca olmaması halinde bu ruhsatı verir. Hükümet tarafından yapılan bu tür işlemler, ücretsizdir. Bir mezhebe tabi olanların sayısı ne olursa olsun, dinî ayinlerini serbestçe yapabilmeleri için gerekli önlemler, Babîalimce alınacaktır. Irk, dil ve din farklılığı yüzünden tebaamdan herhangi bir sınıfın diğer bir sınıftan aşağı tutulmasını ifade eden bir deyim ve söz, ne şekilde olursa olsun resmî yazışma dilinden kesinlikle silinecektir. Aşağılayıcı ve tahkir edici sözlerin kişiler arasında ya da memurlar tarafından kullanılmasına karşı yasalar ceza öngörecektir. Bana bağlı ülkelerde bulunan her din ve mezhep, serbestçe icrâ edildiğinden tebaamdan kimse, mensubu bulunduğu dinin ayinini yapmaktan alıkoynamaz ve bundan dolayı da takibâta uğrayamaz. Hiç kimse din değiştirmeye zorlanamaz.

Saltanat-ı seniyyemizin memur ve görevlilerinin seçilmesi ve atanması benim irâdeme bağlı olduğundan Devlet-i Aliyye'min bütün tebaası, milliyetleri ne olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabul olunacaklarından, bunlar, yetenek ve ehliyetlerine göre genel yönetmenliklere uygun biçimde görevlendirileceklerdir. Saltanat-ı seniyyemin tebaasında bulunan herkes, yaş veya sınav şartlarını yerine getirdiklerinde askerî ve diğer okullara fark gözetmeden alınacaktır. Her bir cemaat, eğitim, sanat ve sanayi dallarında okul açmakta serbesttir. Ancak eğitim programları ve öğretmenlerin seçimi, tarafımdan atanacak karma bir kurulca tespit edilecektir. Bir taraftan İslam öte yandan Hristiyan veya öbür Müslüman olmayan tebaam arasında veya bir yandan Hristiyan öte yandan da diğer Müslüman olmayan cemaatlere mensup tebaam arasında ticaret veya ceza davaları, karma mahkemele rce görülecek, duruşmalar açık olacak, iki taraf karşı karşıya getirilerek tanıklar mensup oldukları dine göre ant içip dinlenecektir. Kamu davaları ise yine yasa ve yönetmenliğe uygun olarak kamuya açık bir biçimde vali ve kadının huzurunda vilayet karma meclislerince görülecektir. Hristiyan ve öteki Müslüman olmayan cemaatlere mensup iki kişi arasında veraset hukuku gibi özel davalar, taraflar istediği takdirde Patriğe veya cemaat meclislerine havale edilebilirler. Ceza, kamu ve ticaretle ilgili kanunlara karma mahkemelerde uygulanacak yönetmelikler, en kısa sürede tamamlanıp yayınlanacaklardır. Bana bağlı ülkelerde bunların çeşitli dillere çevirileri de yayınlanacaktır. İnsanlık kurallarını adalet kanunlarıyla bağdaştıracak bir biçimde hapis cezalarına çağrılanların kaldıkları cezaevleri, en kısa zaman içinde ıslah edilecek ve saltanatı seniyyede geçerli yönetmeliklerde yer alan uygulamalar dışında hiçbir şekilde bedensel cezalara başvurulmayacaktır. İşkenceye benzer her tür uygulama, kesin şekilde yasaklanmıştır. Buna uymayan memurlar, ceza kanunlarının öngördüğü şekilde cezalandırılacaklardır.

Başkentimiz ve taşra vilayet, şehir ve köylerde polis örgütü, barışsever bütün yurttaşların can ve mal güvenliğini güvence altına alabilecek bir biçimde yeniden düzenlenecektir. Vergi eşitliği, diğer yüklerin eşitliğini, görev eşitliği de hak eşitliğini getirdiğinden Hristiyan ve diğer Müslüman olmayan cemaatlere mensup tebaamın yeni çıkarılan kanuna uygun olarak, Müslümanlar gibi askerlik görevini yerine getirmeleri gerekmektedir. Bedel veya para ödemek suretiyle hizmetten muaf tutulma ilkesi benimsenmiştir. Müslüman olmayan tebaamın askerlik görevini ne şekilde yerine getireceklerini belirleyen yönetmelik, en kısa zamanda hazırlanıp yayınlanacaktır. Eyalet ve liva meclislerini oluşturacak Müslüman, Hristiyan ve öteki üyelerin seçimi, hakça bir şekilde gerçekleştirilecek ve meclisteki oylamaların özgürlüğünü sağlamak için bu meclislerin oluşumu ıslah edilecek ve Devlet-i Aliyye'm, oyların sonuçlarını ve alınan kararları öğrenmek ve denetlemek için en etkin yolları araştıracaktır. Taşınmaz malların alış-veriş ve kullanımı ile ilgili kanunlar, devletin bütün tebaası için aynı olduğundan, devletin yasalarına, belediye ve zabıta yönetmenliklerine aynen uymak ve yerli ahalinin ödediği vergileri ödemek şartıyla ve yabancı devletlerde yapılacak bir anlaşma sonucunda yabancı uyruklular da taşınmaz mal sahibi olabileceklerdir. Din ve sınıf farkı gözetmeden tüm tebaam, aynı şekilde yolsuzlukların düzeltilmesi için önlemler araştırılacak ve bunlar kesin biçimde uygulamaya konulacaktır. Dolaysız vergi toplama yöntemi, kademeli olarak ve mümkün olduğu durumlarda devlet gelirleri için iltizam yönteminin yerini alacaktır. Bu son yöntemin işlerliği devam ettiği sürece meclis üyelerinin ve devlet memurlarının serbest olarak cereyan edecek artırmalara katılıp iltizamlardan birini üstlenmeleri ya da buna ortak olmaları kesinlikle yasa klanmıştır. Mahallî vergilendirmeler imkan verdiği sürece ürüne zarar getirmeyecek ve iç ticareti engellemeyecek şekilde hesaplamalıdır. Bayındırlık çalışmalarına uygun bir ödenek tahsis olunacak, buna karadan veya denizden kurulacak bağlantılardan yararlanacak olan vilayet ve sancaklardan toplanacak özel vergiler eklenecektir. Saltanat-ı seniyyemin her yıl için gelir ve giderlerinin belirlenmesi ve açıklanmasını öngören bir yönetmelik, daha önce hazırlanmış olduğundan, bunun yerine getirilmesine dikkat edilecektir.

Her devlet memurunun maaşı, gözden geçirilecektir. Her bir cemaatin lideri ve tarafımdan atanacak bir temsilcisi, Saltanat-ı seniyyemin bütün tebaasını ilgilendirecek durumlarda toplanacak Meclis-i Vala'da yapılacak olan görüşmelere katılacaklardır. Sadrazam tarafından göreve çağrılacak olan bu kişilerin görev süreleri 1 yıllıktır. Göreve başlamadan önce ant içerler. Meclis-i Vala üyeleri, gerek olağan ve gerekse olağanüstü toplantılarda görüş ve oylarını serbestçe açıklayacaklardır ve bundan ötürü asla takibata tabi tutulmayacaklardır. Her çeşit yolsuzlukla ilgili kanun hükümleri, hangi sınıftan veya görevden olursa olsun bütün tebaam için yerine getirilecektir. Devlet-i Aliyye'nin para ve mali sistemini düzeltmek için banka ve benzeri kurumlar kurulup maddi servet kaynakları güçlendirilecektir. Ürünlerin nakli için gerekli yol ve kanallar açılacak, tarım ve ticaretin gelişmesine karşı olan engeller kaldırılacak ve bu amaçla Avrupa bilim, teknoloji ve sermayesinden yararlanma yolları aranıp kademeli olarak uygulanmaya konulacaktır.

Siz benim Sadrazamım, bu Ferman, gerek Dersaadet'te, gerek bana bağlı ülkelerin herbiri tarafından ilan edilip içerdiği emirlerin dikkatle yerine getirilmesi için önlemler alacak ve gayret göstereceksiniz.

*Tanzimat ve Islahat Fermanlarını yayımlayan
I. Abdülmecit, 1861'de öldü. Yerine Abdülaziz padişah oldu.*